

Михальчук Н. О., Івашкевич Е. З. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

АКСІОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРЕНІНГІВ

Проблема розвитку аксіопсихіки особистості в цілому і старшокласників зокрема не є новою в науковій царині, і, разом з тим, є вельми актуальною в психології. Досліджуючи розвиток аксіопсихіки старшокласників, ми врахували теорію З. С. Карпенко щодо структури аксіопсихіки особистості [1, с. 5]. Вчена вважає, що аксіопсихіка людини вміщує різноманітні структури психічних інтенціональностей (потреби, мотиви, смисли, настановлення тощо) та прояви інтерсуб'єктивних взаємодій (моральні позиції, стилі життя та ін.).

Для розвитку аксіопсихіки старшокласників найбільш доцільними умовами ми вважаємо проведення аксіологічно зорієнтованих тренінгів, які будуть обов'язково передбачати педагогічно регульовану читацьку діяльність. Остання, на нашу думку, має, передусім, вміщувати тренінгове аксіологічно зорієнтоване навчання, в якому буде використовуватися, в тому числі, англомовний матеріал.

Більшість сучасних пареміологічних досліджень починається з висвітлення питання щодо сутності прислів'їв та приказок як мовних одиниць та їх спільних та відмінних ознак, що можна пояснити відсутністю в лінгвістичній літературі єдиної точки зору на цю проблему. На думку В. П. Жукова, розв'язання цього питання полягає у визначенні різниці в синтаксичній структурі даних лексичних одиниць, адже під терміном “прислів'я” розуміється завершене речення із замкненою структурою, а під дефініцією “приказка” – лише фрагмент цілісного речення [2, с. 374].

Також з урахуванням даного формального критерію розрізняє прислів'я та приказки Г. Л. Пермяков. Вчений вважає, що прислів'я є замкненим реченням, що складається зі сталих одиниць, а приказка – незамкнене, відкрите речення, що може доповнюватися співрозмовником з мовного контексту у разі потреби [3, с. 18].

Другим важливим параметром в характеристиці прислів'їв та приказок в концепції Г. Л. Пермякова є протиставлення “часткове / загальне”. Цей критерій є певною додатковою характеристикою, що зовсім не впливає на класифікацію одиниць, які описуються. В. П. Жуков та Ю. М. Сологуб розрізняють прислів'я та приказки з урахуванням семантичного критерію [2; 4]. З точки зору В. П. Жукова, і прислів'я і приказки мають форму закінченого речення, в основі якого покладено певне судження. Також автор виділяє проміжні одиниці, які знаходяться між прислів'ями та

приказками, поєднуючи в собі їхні ознаки, що являють собою особливий тип прислівно-приказкових висловів [2, с. 375].

Ю. М. Сологуб з одного боку розвиває пареміологічну концепцію В. П. Жукова, та, з другого боку, пропонує власну типологію прислів'їв та приказок із урахуванням різного ступеня узагальнення їхніх значень. Згідно концепції Ю. М. Сологуба, “прислів'я виражає певну закономірність, яка сприймається як деяка рекомендація, що може використовуватися в процесі аналізу паремій, а приказка містить узагальнення на рівні конкретної типізованої ситуації, яка, як правило, включається в семантизацію цієї приказки” [4, с. 55].

Дослідник О. В. Корень вважає, що ізоморфізм приказки та прислів'я виявляється у генезисі їх становлення, способі репрезентації, структурі парадигматичних реляцій, експресивно-емоційній насиченості лексичних одиниць тощо. За наявності спільної онтологічної бази, експресивних засобів вираження та парадигматичних відносин прислів'я та приказки є різностатусними лінгвістичними одиницями [5, с. 12].

Найбільш широке розуміння приказки як комунікативної фразеологічної одиниці неприслівного характеру представлено в працях О. В. Куніна, який відносить до даного феномену різні структурно-семантичні типи образних стійких сполучень слів: речення із замкненою структурою, незамкнені предикативні структури, стереотипи чи штампи тощо [6, с. 251]. Автор також відмічає, що в англійській та американській лінгвістичній літературі не існує чіткого розмежування між прислів'ям і приказкою [7].

В англійській лексикографії є наявними дев'ять анонімів “прислів'я”: *adage, dictum, maxim, motto, precept, saw, truism, saying, proverb*. Ономазіологічний аналіз цього ряду свідчить, що дані аноніми, як правило, співвідносяться із запозиченою лексикою. Суто англійськими анонімами слова “прислів'я” є *saw, saying*. Похідні значення *dictum, saw, saying, proverb, adage* вказують на їхню належність до парадигми “говорити”, *precept* – на дидактичність, *maxim* – на наявність логічного, завершеного судження. За своєю природою всі вищезгадані одиниці утворюють семантичне поле з ідеосемою “промовляти слово”.

Для визначення співвідношення прислів'я та його анонімів ми провели пілотний експеримент за методом В. Г. Вілюмана. Це дозволило встановити межі смислового поля “*proverb*” шляхом аналізу змістової структури слова “прислів'я” та його алонімів. Ядерними одиницями є *proverb, saying, maxim, precept, statement, truth, principle, rule*. До периферійних належать *saw, adage, byword, dictum, apophthegm, injunction, fact, order, axiom, instruction, admonition, reality, communication, utterance*. Порівняльний аналіз змістової структури англійського слова “*proverb*”, українського

“прислів'я” і російського “пословица” підтвердив, що спільною в усіх дефініціях є згадка про дидактичність та образність прислів'я.

Отже, за своїми змістовими ознаками прислів'я та приказки можна поділити на два типи.

1. Синтезований тип, який, разом з тим, має на увазі протиставлення часткове / загальне. Значення прислів'їв може містити:

а) констатацію явищ та властивостей:

All work is noble. – Будь-яка праця благородна.

б) їх оцінку:

Doing is better than saying. – Не мели язиком, а роби ділом.

A good beginning makes a good ending. – Який початок, такий і кінець.

в) настановлення, правило:

Never put off till tomorrow what you can do today. – Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні.

Do not wait for a rainy day to fix your roof. – Не треба чекати дощового дня, щоб полагодити дах.

На відміну від прислів'їв, приказки не містять узагальнень, розглядають лише конкретний, даний випадок, дію тощо, виражають при цьому часткове значення. Наприклад: Slow but sure. – Повільно, але вірно.

2. Експресивний тип. В цьому випадку на особливу увагу заслуговує не розподіл речення – прислів'я / словосполучення – приказка, а ряд додаткових граматичних та синтаксичних ознак даних типів висловлювань.

Так, прислів'я являють собою завершені висловлювання у формі розповідного (The devil finds work for idle hands to do. Чорт знайде роботу для ледачих рук) чи спонукального (Bear and forbear. Проявляй терпіння та витримку) речення із замкненою структурою. При цьому дієслово в англійських прислів'ях, як правило, приймає форму теперішнього неозначеного часу (The Present Indefinite Tense). У низці англійських прислів'їв виділяють особливі синтаксичні структури, не характерні для приказок. Такі речення найчастіше є еліптичними і, як наслідок, відрізняються особливою лаконічністю:

Business before pleasure. – Спочатку діло, потім розваги.

No sooner said than done. – Сказано – як зав'язано.

На відміну від прислів'їв синтаксичні схеми приказок представлені більш різноманітно. О.В.Кунін виділяє розповідні приказки (Great cry and little wool. Шуму багато, а толку мало. Chief cook and bottle washer. І швець, і жнець і на дуді гравець), спонукальні, емоційно-модальні та вигуківі (No sweat! З легкістю), запитальні тощо [6, с. 17]. В англійській мові питальних приказок з компонентом “діяльність людини” не виявлено.

З метою розвитку аксіопсихіки старшокласників в читачській діяльності (як педагогічно регульованій, так і тій, що організується самостійно) ми розробили тренінги та семінари аксіологічного змісту.

Зі школярами було проведено:

1) Тренінг входження в читацьку педагогічно регульовану діяльність (10 занять по 45 хвилин кожне).

2) Тренінг розвитку свідомості та самосвідомості особистості (12 занять по 60 хвилин кожне).

3) Тренінг розвитку мисленнєво-мовленнєвої творчості (10 занять по 90 хвилин кожне).

4) Тренінг розвитку ділових якостей та комунікативної компетентності (10 занять по 90 хвилин кожне).

5) Тренінг „Основи психічної саморегуляції” (7 занять по 40 хвилин кожне).

6) Тренінг „Можливості самопізнання, актуалізації та трансформації особистісних потенціалів” (8 занять по 45 хвилин кожне).

7) Семінар „Особистісний розвиток в читацькій діяльності” (5 занять по 45 хвилин кожне).

8) Тренінг Я.Л.Обухова „Розвиток ціннісно-сислової сфери особистості за методом символдрами” (20 занять по 60 хвилин кожне).

9) Розроблений нами рефлексивно-поетичний тренінг (30 занять по 90 хвилин кожне).

Проведення усіх цих тренінгів та семінарів в їх комплексі розглядаються нами як створення аксіумов, тобто умов, спрямованих на поступальне особистісне становлення школярів, формування їх індивідуального образу світу, представленого значеннями, смислами, цінностями, смисловими конструктами та настановленнями, а також особистісним досвідом людини. Це, у свою чергу, закономірно призводить до позитивної динаміки особистісного розвитку старшокласників, зокрема ціннісно-сислової сфери їх особистості, сприяє наближенню учнів до трансцендентального духовного суб'єкта зі сформованою аксіопсихікою тощо.

1. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості: [монографія] / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 2009. – 512 с. **2.** Жуков В. П. Лексический состав пословиц и поговорок : [словарь русских пословиц и поговорок] / В. П. Жуков. – М., 1991. – С. 374–376. **3.** Пермяков Г. Л. Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков. – Москва, 1988. – 122 с. **4.** Солодуб Ю. Н. Национальная специфика и универсальные свойства фразеологии как объект лингвистического исследования / Ю. Н. Солодуб // Филологические науки, 1990. – № 6 – С. 55–65. **5.** Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / О. В. Корень. – Х. : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2000. – 19 с. **6.** Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М.: Высш. шк., Дубна: Изд. центр “Фенікс”, 1996. – 381 с. **7.** Кунин А. В. О фразеологической номинации / А. В. Кунин // Фразеологическая семантика (германские и романские языки): Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза. – Вып. 211. – М., 1983. – С. 88–101.